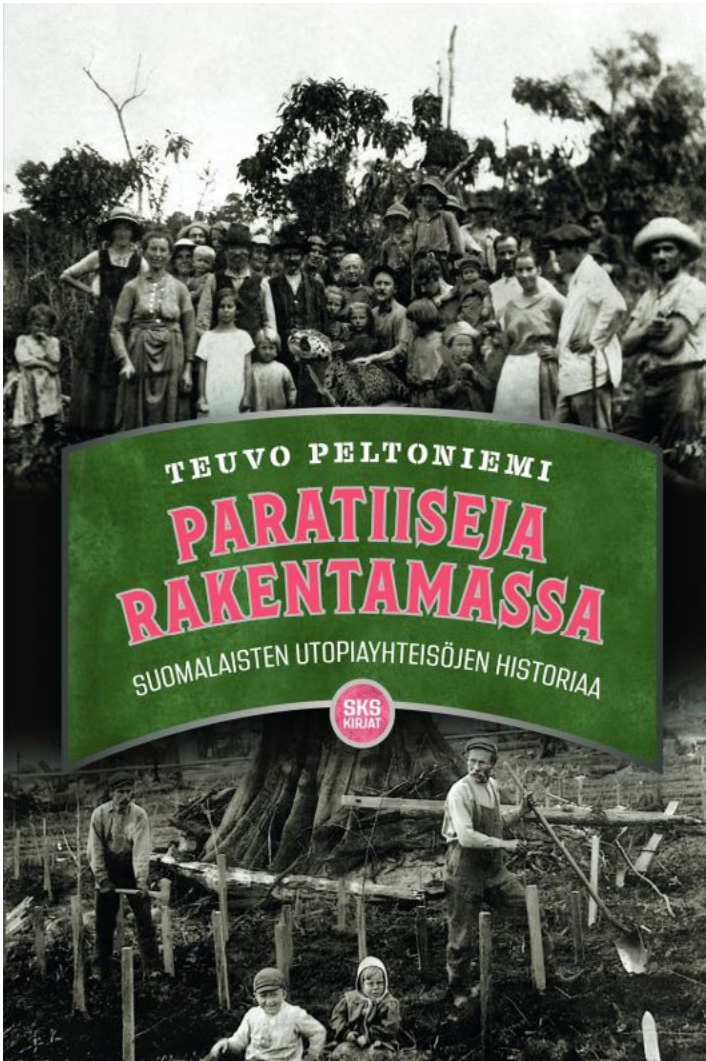

Teuvo Peltoniemi (2024) Paratiiseja rakentamassa. Suomalaisten utopiyhteisöjen historiaa. Helsinki. SKS-kirjat. 459 s.

Peltoniemen kirja esittelee parikymmentä suomalaisten utopiyhteisöä ulkomailla edeten kronologisesti 1700-luvulta aina tähän päivään asti. Vanhin kuvatuista, nk. erikssonilaiset, perustui radikaalipietismiin. Noin 60-70 ihmistä lähti vuonna 1734 liikkeelle laivalla etsimään uutta kotipaikkaa ja palasi sitten 11 vuoden jälkeen Ruotsiin. Ryhmä jatkoi vielä olemassaoloaan sille lahjoitetussa talossa Tukholman

lähistöllä aina 1830-luvun alkuun saakka. Tuorein esimerkki taas on Israelissa sijaitseva yhteisö, Jad Hashmona, joka perustettiin vasta vuonna 1971. Kaiken kaikkiaan esiteltyjä utopiyhteisöjä perustettiin vilkkaimmin 1900-luvun alun molemmin puolin. Yhteisöjä on sijainnut eri puolilla maailmaa, suurin osa Amerikan mantereella. Määrällisesti ihmisiä utopiyhteisöissä on ollut yhteensä 3000 – 4000,

eli huomattavasti vähemmän kuin Suomesta muihin maihin muuttaneita ylipäätään.

Utopia, Thomas Moren 1500-luvulla luoma käsite, viittaa tavoiteltuun, ihanteiden mukaisesti elävään yhteisöön. Tällaisia ihanteita tarkastelluissa yhteisöissä olivat muun muassa vahva yhteisöllisyys, raittius, kasvissyönti, rokotevastaisuus ja yhteisomistus. Yhteisön perustaminen Suomen ulkopuolelle on voinut johtua halusta ottaa etäisyyttä työntekijöitä sortavaan järjestelmään, tai luoda kansalliseen heräämiseen tai osuustoimialikkeeseen perustuva yhteisö uudessa ympäristössä. Lähtijöitä saatettiin kerätä lehti-ilmoituksilla tai kouksissa, joissa myös kerrottiin, millaisia ihmisiä haetaan ja mitä tulisi ottaa mukaan.

Utopiyhteisöt joutuivat usein hakemaan paikkaa yhteisölle. Radikaalipietistit eivät tässä onnistuneet vaan palasivat lopulta takaisin. Paikan hakemiseen lähettiin usein yhteisön johtaja tai pieni ryhmä, ja sille saatettiin myös osoittaa paikka, kun uusi kotimaa haki aktiivisesti asukkaita. Peltoniemi kuvaa värikkästi, miten yhteisön jäsenet saapuvat paikalle ja ryhtyvät toimiin asettuakseen pysyvämmiin. Useimmiten tämä merkitsi viljelyä tai metsätöitä, ja joissakin yhteisöissä lähdettiin valaanpyyntiin ja sillan tai padon rakentamiseen.

Utopiyhteisöt eivät olleet pitkäikäisiä. Ensimmäinen haaste olivat uuden kotipaikan olosuhteet. Valittu tai saatu kohde saattoi olla epäsuotuisa viljelyyn, syrjäinen sijainniltaan ja ylipäätään yhteisön jäsenet olivat tottumattomia uuteen ympäristöön ja sen asettamiin ehtoihin. Toinen haaste yhteisölle olivat ylevät periaatteet, joiden noudattaminen olisi vaatinut hyvää johtajuutta ja arvojen jakamista. Tuloksena oli usein riitoja ja periaatteiden väljentämistä, siirtyen esimerkiksi yhteisasumisesta perhekohtaiseen asumiseen. Kolmantena haasteena olivat erilaiset onnettomuudet ja ulkoiset tekijät. Tulipalo, tulojen romahtaminen, poliittiset kiistat ja kolhoosijärjestelmän käyttöönotto johtivat usein yhteisön lopettamiseen. Kaiken kaikkiaan yhteisön alkuperäisistä jäsenistä luopui osa jo heti alkutaipaleella ja palasi Suomeen.

Vaikka tarkastellut yhteisöt eivät olleet pitkäikäisiä, ei voitane todeta, etteikö utopiyhteisöstä voisi sellaista tehdä. Nyt jälkikäteen katsottuna utopiyhteisöistä ei ole jäänyt paljoa jäljelle. Poikkeuksena ovat jotkut yhteisöt, jotka muuttuneessa muodossa jatkavat olemassaoloa. Esimerkiksi Penedon yhteisö Brasiliassa toimia aktiivisesti vuosina 1929-1940, mutta edelleenkin paikalla on suomalaista leimaa turis-

min kohteena. Toisaalta, kuten Peltoniemi toteaa, utopiyhteisöt voivat näyttää esimerkkiä, toimia yhteisöllisen toiminnan kokeina. Suomessa toimii useita eri tavoin yhteisöllisiä ryhmiä, jotka voivat olla pitkäikäisiäkin. Voidaan myös pohtia, mitkä ovat hyvien yhteiskuntien sääntöjä, kuten Heikki Aittokoski kirjassa Onnelisten saari (2020).

Kaiken kaikkiaan Peltoniemi on tehnyt ison työn kirjan kokoamisessa. Jokaiseen tarkasteltuun yhteisöön liittyy monenlaisia aineistoa; haastatteluita, lehtikirjoituksia ja tutkimuksia. Monet utopiyhteisöt ovat kokeneet jännittäviä vaiheita ja seikkailuja. Tammisaarella 1836 syntynyt Fridolf Fabian Höök lähti maailmalle 13-vuotiaana laivapoikana, perusti lyhytikäisen suomalaisen ihanneyhteisön Amurinmaalle ja vaikutti merkittävästi Vladivostokin kehittämiseen. Margareta Johanna Välivainio syntyi 1861 Ylitornion lestadiolaisseudulla, lähti vuonna 1881 Yhdysvaltoihin, vakiinnutti nimekseen Maggie Walz ja toimi lukuisissa järjestöissä feminismin, kristillisen raittiusajattelun ja vähäosaisten amerikansuomalaisten puolesta. Matti Kurikka oli 1900-luvun alussa myötävaikuttamassa usean utopiyhteisön perustamiseen, joista tunnetuin lienee Sointula Kanadassa.

PEKKA KETTUNEN